

24 שעות

יום השפה העברית

עברית שפה

~~קנשה יפה~~

שלושתם עשו עלייה בגיל מאוחר. שפות האם שלהם הן רוסית וצרפתית. הם כבר בחרו ללמוד מקצוע מדעי, אבל אז התאהבו בעברית - וחייהם השתנו. לרגל יום השפה העברית שחל היום הפגשנו את ד"ר אלכסיי יודיצקי, ד"ר נטלי אקון ופרופ' מיכאל ריז'יק, מחוקרי העברית הבולטים בארץ, לשיחה פתוחה על הרגע שבו השפה התחילה לזרום להם בדם, הקושי הגדול בדיבור שעיכב את ההשתלבות בישראל, ועל הדימוי החבוט של העברית דווקא במדינת היהודים - שחייבים לשפר: "אין שום סיבה שלא נתגאה במורשת התרבותית שלנו"

חן ארצי סרור | צילומים: אלכס קולומויסקי

בוגר מערכת החינוך היא שאין צורך ללמוד את השפה ולא להעמיק בה. העברית נתפסת כשפת תקשורת בלבד ולא כשפת יוקרה. אני מלמדת מי שאמורות להיות מורות במערכת החינוך ואינן מסוגלות לכתוב חיבור רהוט או לקרוא כראוי. הקושי שלי כחוקרת צרפתית הוא ההטעמה. בצרפתית הכל במלרע, ובעברית יש גם מלרע וגם מלעיל. בהתחלה ממש לא הבינו אותי והיה קצור בתקשורת בגלל ההטעמה. היה לי מוזר שאני יכולה לכתוב דוקטורט בעברית אבל לא בהכרח מבינים אותי כשאני מדברת. לצערי הרב, רוב הצרפתים לא משתלבים תעסוקתית ושפתית בארץ כי האולפן לא מקנה מספיק כישורים. המטרה שלי היא שהעברית תהיה שפת יוקרה, וגם הקמתי שדרולה בכנסת בנושא הזה לפני מספר שנים. אין שום סיבה שלא נתגאה במורשת התרבותית שלנו. 'בשביל להיות חופשיים בשפה, בשביל ליצור בה ולהנות מהרוחב שלה, צריך להכיר גם את שפת

עם שני תארים בשפות אבל לא יכולתי לדבר את השפה. הפער הזה הוא בלתי נתפס. רק שם תחלתי לבנות את המשפטים הראשונים שלי בעברית."

"גם אני הלכתי ללמוד מדעי המחשב ומנהל עסקים כשעלינו לארץ מקיב", מספר ד"ר יודיצקי, ראש מרור הספרות העתיקה במפעל המילון ההיסטורי של האקר' מיה ללשון העברית. "באולפן גיליתי שיש לי כישרון לשפות. ההורים שלי צפו רק בטלוויזיה הרוסית, ואני הייתי מופז בטלוויזיה וקולט שאני מבין על מה מדברים בערוצים הישראליים. זה קטע. באוניברסיטה לקחתי קורסי בחירה בערבית - והתאהבתי. אז בסוף שינתי כיוון והלכתי ללמוד לשון עברית."

"לא מתייחסים לעברית כחשובה"

ריז'יק נחשף לאותיות העבריות רק בגיל 11, אבל ההורים טילקו את הספרים מהבית כיוון שפחדו להסתבך עם המשטר הסובייטי. "בגיל 18 שוב התחלתי ללמוד עברית, שוב זה משך יותר מדי תשומת לב, ושוב טילקו את כל הספרים מהבית. בסוף למדתי ברצינות רק בגיל 27, כשהרב שטיינזלץ פתח ישיבה במוסקבה. אז החלטתי לעזוב את לימודי הביולוגיה. בסוף, הרבר הכי חשוב זו השפה המדוברת, החיה. לכן כשהגעתי לארץ ושמעתי ברדיו שהגיעה משלחת של האו"ם חשבת שזו משלחת של הצפנים. זה מהו שאפשר להבין רק אם חיים את השפה".

עברית שפה קשה? "כל הדימוי הזה של שפה קשה ולא יוקרתית הוא קשל של מערכת החינוך", אומרת בלהת אקון. "צרפתית קשה פי כמה בעיניי לצערך, בישראל התרעה הלשונית של

פרופ' מיכאל ריז'יק, ראש המחלקה ללשון העברית וללשונות השמיות באוניברסיטת בר-אילן, סוחר מבטא רוסו ועדיין טועה בעברית לפעמים. היורים שלו מתקנים אותו והוא צו' חק. "כשאני שומע את עצמי מוקלט אני רוצה למות מבושה. אבל אני צריך להכיל את עצמי ואת הקושי הזה ולהשקיע בדברים אחרים בלשון", מספר הפרופסור. ככה זה כשעושים עלייה בגיל 30 מברית המועצות והופכים למומחים ללשון העברית.

זו אולי נשמעת סתירה, אבל זה כל הקסם. שפת האם של ריז'יק, כמו של ד"ר אלכסיי יודיצקי וד"ר נטלי אקון, איננה עברית. מיכאל ואלכסיי נולדו בברית המועצות, נטלי נולדה וגדלה במרוקו ולמדה בצרפת. שלושם עלו בגיל מאוחר, בחרו ללמוד מקצוע מדעי, ואז התאהבו בעברית והפכו אותה למקצוע. כיום הם עמיתים באקדמיה ללשון העברית. לרגל יום השפה העברית שחל היום נפגשנו איתם כדי לדבר על מקומה של העברית בחייהם. "אני בכלל הלכתי ללמוד אופטיקה בצרפת", מספרת באפרתה. "העברית הייתה עבורי שפת קודש, שפה של תפילה ותורה, לא משהו שאני מסוגלת לדבר בחופשיות. כשסיימתי את הלימודים גיליתי שאני לא יכולה למצוא סטאו' כי חיובי אותי לעבוד בשבת. פניתי להתייעצות עם רב שאמר לי לשנות כיוון וללמוד עברית. לא הבנתי מה הוא רוצה. אני אישה ממש ריאלית ועם חשיבה מדעית, אבל חשבתי על זה. בסוף הלכתי ללמוד שפות שמיות באוניברסיטה בצרפת. כשגעתי לארץ בגיל 28 ועם שני ילדים עדיין הייתי צריכה אולפן כמו כולם. ישבתי שם

ד"ר אקון: "לצערך, בישראל התודעה הלשונית של בוגר מערכת החינוך היא שאין צורך ללמוד את השפה או להעמיק בה. אני מלמדת מי שאמורות להיות מורות במערכת החינוך ואינן מסוגלות לכתוב חיבור רהוט או לקרוא כראוי"

"בן יהודה היה האדם הנכון במקום הנכון. בזכותו אנחנו יכולים לחלום בעברית". פרופ' מיכאל ריזיק וד"ר אלכסיי יודיצקי

"אין עוד שפה שהשורשים שלה מתכתבים אחד עם השני בצורה כל כך עמוקה". ד"ר אקון

בכיתה י' מלמדים נושא ומושג, שזה משהו שמתאים לילד בגיל 8. לא יכול להיות שכל שר חינוך יתפאר בלימודי אנגלית ולא יבין ששפת אם עשירה ותקינה היא מפתח לכל תחום רעיוני. "בנינו בן יהודה הוא דמות גרנדיוזית. מפעל חייו הוא משהו בלתי נתפס", אומר ריזיק. "אני דובר יותר משש שפות, אבל כששואלים אותי למה אני חוקר את העברית אני עונה: למה אתה התאהבת באשתי? זה לא משהו מוסבה, אני אוהב אותה כל כך כי היא שלי". "בן יהודה היה האדם הנכון במקום הנכון, והגאונות שלו הייתה להאמין ברעיון חלוצי שבבסיסו נשען על הרבר הכי עתיק בעולם", אומר בחיך יודיצקי. "כמו היפהפייה הנרדמת, השפה העברית חיכתה שיעירו אותה. כל התשתית שלה מתאימה בשביל להיות שפה מתחדשת. בזכותו אנחנו יכולים לחלום בעברית". "אני לא אפסיק להתרגש מהעברית אף פעם כנראה", אומרת אקון, "אין עוד שפה שהשורשים שלה מתכתבים אחד עם השני בצורה כל כך עמוקה. אני חושבת על הקשר בין אדם לאדמה, בין רהם לרחמים - זה באמת מדהים. זכינו לעושר בן אלפי שנים, חובתנו להעביר אותו הלאה. זו מתנה, לא עול".

השפה מעידה על המעמדות בחברה, אבל אני לא רוצה שהיא תהיה מחסום חברתי. אני גם חושב שלא צריך לזייף ולהשתמש בשפה גבוהה בכוונה, כי זה לא טבעי ומאולץ. יש פה שילוב עדין שרודף קורם כל חשיפה למקורות ולא כפייה". "הגאונות של אליעזר בן יהודה הייתה להבין שיש לנו עם, יש לנו ארץ, אבל אין לנו שפה. שזו החתיכה החסרה בפאזל. אני מרגישה קצת גלגול שלו, עם הלהט והרצון שלי להפוך את השפה ליוקרתית", אומרת אקון בלהט. "אנחנו צריכים להבחין בין השפה הרשמית לדיבור החופשי. כשמרבכים במסגרת לא רשמית, סלנג הוא חלק בלתי נפרד. אבל בכתיבה, בפרסומים, בנאומים, בהתנסחות רשמית - צריך לשמור על שפה גבוהה ועל התקן שנובע מהמקורות היהודיים שלנו. לדעת לשחות בין משלבים זו מיומנות חשובה מאוד, שצריך ללמוד אותה. בישראל אין מרינויות לשוניות מוכרות, וככה

המקרא ואת העברית של חז"ל, זה היתרון של שפה עתיקה", אומר ריזיק. "העברית היא שפה חשובה אבל לא מתייחסים אליה ככה: אנשים בקושי לומדים שפות חדשות כי לא מפרגנים להם. לילד מפרגנים על כל דבר שהוא יגיע, אבל המבוגר פוחד לטעות. אנחנו צריכים להקנות שפה עשירה בגילים צעירים. לצערי אני מכיר אנשים שיוצאים המון שפות אבל עברית הם לא קול-טום, כי מבחינתם זו לא שפת תרבות. הם לא מבינים שזו אחת השפות העתיקות והחשובות בעולם". "לא הוגן להשוות בין שפות", צוחק יודיצקי, "עוברת שכל ילד קולט את השפה סביבו ולא משנה כמה היא מורכבת. בישראל מתלוננים על ררידות השפה וההשפעות הלועזיות עליה, אבל למעשה זו תלונה שקיימת בכל התרבויות ובכל התקופות". "הפלנג הנזכר מפריד אתכם?"

ד"ר יודיצקי: "הגאונות של בן יהודה הייתה להאמין ברעיון חלוצי שבבסיסו נשען על הדבר הכי עתיק בעולם. כמו היפהפייה הנרדמת, השפה העברית חיכתה שיעירו אותה. כל התשתית שלה מתאימה בשביל להיות שפה מתחדשת"

"אי אפשר לעצור את התפתחות הלשון", אומר יודיצקי נחרצות. "במחקר של הלשון יש שתי גישות: הגישה המתארת - שפשוט עוקבת נסקרנות אחרי השינויים ומתערת אותם, והגישה המטהרת - שרוצה לייצר תקן לשפה ולהורות איך לדבר אותה נכון. המוסכמה החברתית היא שככל שאדם מרבך יותר יפה הוא יותר אינטליגנט. אני חושב שזה נכון". "סלנג לא מפריע לי בכלל, הוא מסקרן אותי כי הוא מלמד אותנו המון על מגוון תפעות", אומר ריזיק. "לי חשוב שנרע מה יש במקורות שלנו, כיוון שזה מעניק לנו הרבה יותר אפשרויות בתוך השפה. אם נרצה או לא, אנחנו שופטים די מהר אנשים לפי האופן בו הם מרבכים. השפה מסמנת לנו האם מי שמולנו הוא משלנו או לא, מהגר או בן המקום, נגרנו או בערנו.

היום ישודר בדף הפייסבוק של האקדמיה ללשון העברית שיחוח (צ'ט) חי בהשתתפות המזכירה המדעית של האקדמיה רונית גדיש, ד"ר אבשלום קור וד"ר רוביק רוזנטל ובהנחיית יועצת התקשורת של האקדמיה ללשון, ורד ליון-ירושלמי. אנשי הלשון ישוחחו על אתגרי השפה העברית המתחדשת וישיבו על שאלות הגולשים.